

## TÜRK GENÇLİĞİN DEĞER YARGILARI VE SİYASİ DAVRANIŞI

Yazan: Doç. Dr. Nermin ABADAN (1)

Gençliğin siyasî olaylar üzerindeki tesiri özellikle yirminci yüzyılda artan ölçüde ilgi uyandıran bir konu haline gelmiştir. Bu artan ilgi, çeşitli siyasî sistemlere göre değişik şekillere bürünmüştür. Genel oy hakkının yayılması, İkinci Dünya Harbinin yarattığı tecrübeler, batılı demokratik ülkelerde genç kuşakların siyasî liderlik mevkiilerini ele geçirmeleri, bütün bu oluşlar daha genç nüfus tabakalarını kamu işlerinde aktif rol almaları sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Çeşitli totaliter diktatörlüklerin ihtilâlcî yada yarı hukukî yollarla iktidarı ele geçirmelerinden sonra bu sistemler geleceğin garantisini genç kuşaklara emanet etmişlerdir' Bazı hallerde Faşist ve Nazi sistemlerinde olduğu gibi parti üyeliği sadece Balilla, Hitler Jugend gibi resmî gençlik teşkilâtlarının mensuplarına açık tutulmuştur. Totaliter idarecilerin taze kafalara yapılacak doktrin aşılmasına verdikleri önem bugün de Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda, özellikle Sovyet Rusya ve Çin örneğinde görülmektedir. Bütün bu ülkelerde hükümet gençlik teşkilâtı üzerinde tekeli sıkı bir kontrol ifa etmektedir. Bu siyasî rejimlerin ortak özelliği, bağımsız ve önceden plânlanmamış düşünceye çok az ya da hiç yer bırakmayan zorlayıcı ve merkeziyetçi karakteridir.

Ekonomik bakımdan az gelişmiş ülkelerin artan sosyal şuuruluk derecesi ve nisbeten zayıf plüralist bünyeleri karşısında ise genel nüfusun en dinamik, faal ve eğitim görmüş tabakaları ağır basmaktadır. Dolayısıyla ekonomik kalkınma hamlesine yeni girişen ülkelerde üniversite öğrencilerinin rolü gittikçe önem kazanmıştır. Çeşitli araştırma ve etütlerin gösterdiği üzere gerek Türkiye gerekse Yunanistan, Irak Suriye, Lübnan gibi Ortadoğu; Kore, Güney

(1) Bu tebliğ 21 - 25 Eylül 1964 tarihinde Cenevre'de toplanan Milletlerarası Siyasî İlimler Derneği (International Political Science Association). IPSA'nın 6 ncı Dünya Kongresine sunulmuştur.



Vietnam, Japonya gibi Uzakdoğu ülkelerinde üniversite öğrencilerinin ani, sık sık tekrarlanan ve dış etkilerden uzak olarak beliren müdahaleleri bütün siyaset adamları ile parti liderlerinin hesaba katmaları gereken üç unsurdan biri haline gelmektedir: Ordu, gençlik, basın ve aydınlar.

Bu evrim batılı ülkelerle hemen hemen taban tabana karşıttır. Bazılarınca «yenilmiş yada şüpheli kuşaklar» olarak vasıflandırılan Avrupalı ve Amerikan gençliği bilerek ve isteyerek kuvvetli bir apolitik dünya görüşü benimsemekte ve kamu sorumluluklarını bilinmeyen bir geleceğe havale etmektedirler. Buna karşılık gelişme halinde bulunan ülkelerin sosyal ve ekonomik problemleri bazen âcil millî ve milletlerarası anlaşmazlıkların etkisi altında, bu ülkelerin gençliğini doğrudan doğruya siyaset arenasının ortasına fırlatmaktadır.

Türkiye, Mısır, Kore, Vietnam, Güney Amerika ülkelerinde cereyan eden ihtilâlcî hareketlerde, üniversite gençliğince benimsenen ve kısmen basın tarafından desteklenen fikirler, ilerici siyasî gruplarınca ideolojik birer silâh olarak kullanılmıştır. Bu gençliğin talepleri çok defalar ihtilâlin tetiğini oynatan olaylar görevini ifa etmişlerdir.

Bu yazıda Türk gençliği arasında siyasî faaliyeti teşvik eden unsurları tahlil etmeğe çalışacağız. İncelememizi 18-25 yaş kategorileri arasında bulunan üniversite öğrencilerine hasretmekle beraber bazı hususlarda lise öğrencilerini ilgilendiren konulara da yer verilmiştir. Türkiye'de 1964 yılında yüksek öğrenim öğrencisi sayısı toplam olarak 80.000 kadardı; bunlardan 51.340'ı İstanbul, Ankara, İzmir ve Erzurum'da mevcut altı üniversiteye kayıtlı bulunuyordu. Geri kalan kısım memleketin çeşitli bölgelerinde dağılmış bulunan yüksek öğrenim müesseselerine kabul edilmişlerdi. Yüksek öğrenim yapan Türk öğrencilerin beşte dördü erkek, beşte biri ise kızdır. Bu incelemenin çerçevesinde Türk üniversite öğrencilerinin benimsemiş oldukları bellibaşlı değer yargıları, milliyetçilik, milletlerarası münasebetler devletin rolü gibi aktüel problemler karşısındaki tutumları, resmî teşekküllerinin rolü, finansman kaynakları, basına verdikleri bildirimler yolu ile tesbit edilen siyasetleri, gösteri, toplantı ve yürüyüş kampanya, boykot, vs. gibi kollektif faaliyetleri tahlil edilmiştir. Basına verilen bildirimler, muhteva tahlil metodu ile değerlendirilmiştir. Böylece teşkilâtlı yüksek tahsil gençliğinin 1950-1964 devresindeki siyasî davranışları retrospektif, yani geriye yönelmek suretiyle ele alınmıştır.



### 1 — Siyasî davranışı teşvik eden sosyal ve ekonomik faktörler:

Türk üniversite öğrencilerinin kamu işlerine karşı açığa vurdukları olağanüstü yoğun ilgi nisbeten uzun bir geçmişe sahiptir. Daha 18 nci ve 19 ncu yüzyılda İstanbul'daki medrese talebelerinin gösteri ve yürüyüş yolu ile devrin başkentinde huzursuzluk yarattıkları görülmektedir. 1908 yılında Abdülhamidin tahttan indirilişi ve Meşrutiyetin ilânı geniş ölçüde Harbiye Okulu öğrencileri tarafından desteklenmiştir (2). Türk üniversite gençleri ilk defa Birinci Dünya Savaşı sırasında 1916'da teşkilatlanmağa çalışmışlardır — Türkiye Millî Talebe Birliği o devirde kurulmuştur — ve bu kuruluşla birlikte seslerini duyurmağa başlamışlardır.

Türk üniversite öğrencileri İstiklâl Harbi boyunca Mustafa Kemal'i büyük bir azim ve şevkle desteklemişlerdir. Yeni kurulan Cumhuriyetin ilk yirmi yılı boyunca faaliyetleri daha çok güdülen siyaseti destekleyici anlamda olmuştur, bu tutum 1946 da çok partili sisteme geçişe kadar devam etmiştir. Bu tarih Türk yüksek tahsil gençliği için ilk dönüm noktasını teşkil etmektedir; ikinci önemli safha Türk üniversite gençliğinin 27 Mayıs devrim hareketindeki rolü ve 1961 anayasasının yaratılmasındaki payı olmuştur.

Şehirli ve taşralı nüfus arasındaki şiddetli gelir dengesizliği, vergi sistemindeki eşitsizlik, özel teşebbüsün kısa vadeli yatırım eğilimleri, saklı işsizlik, millî işgücünün dış ülkelere akımı gibi ekonomik faktörlerle büyük şehirlere doğru arası kesilmeyen köyden göç hareketi, gecekonduların yayılışı, siyasî partiler arasındaki kısır çekişmeler, yazma okuma bilmiyenlerin yüksek oranı, v.s. gibi sosyal faktörler, son yirmi yıl boyunca üniversite öğrencilerinin zihnini meşgul etmeğe devam etmiştir.

Türk toplumunu meşgul eden bu nevi âcil ve baskıcı problemlere karşılık Türk üniversite gençliğinin ilgisini başka yönlerde doğru çekmeğe muktedir faaliyetler olmuş mudur? Realist bir açıdan bakıldığında bunların pek sınırlı olduğunu tesbit etmek gerekir. Diğer az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türk üniversite öğrencilerinin çoğu az gelirli şehirli yada taşralı ailelerden gelmekte olup harçlıkları son derece mütevazidir. Okullar, belediyeler, diğer kamu kuruluşları yaratıcı, serbest zaman faaliyetlere girişmek, dinlenmek yada eğlenmek için çok sınırlı imkânlar sunmaktadırlar. Türkiye'de radyo, film ve basından müteşekkil kütle haberleşme araçları bu

(2) KURAN, Ahmet Bedevî : Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi, İstanbul.



öğrenci gruplarını fazlası ile etkilendirmekte ve onları kuvvetli bir pasif tüketici duruma doğru itmektir. Yoğun bir film düşkünlüğü — öğrencilerin % 86 haftada birden fazla sinemaya gitmektedirler — somut talepler yerine çekici hayaller sunmaktadır (3). Beyaz perdede izlenen davranışlar dışardan gelme izafet çerçeveleri (frame of reference) yardımı ile duygusal alanında yüksek ölçüde istikrarsız olan bu grupları derin bir şekilde etkilemektedir. Tamamlanmamış bir sosyal oluş halinde bulunan kadın inkilâbı cinsler arasında şiddetli gerginliklere yol açmaktadır. Kız erkek öğrenciler arasında gelişen normal dostluk bağları üniversite seviyesinde dahi tam anlamı ile kökleşmiş sayılmaz (4). Bundan başka üniversitelerin bulunduğu şehirlerdeki ailelerin öğrencilere oda kiralamak hususunda açığa vurdukları isteksizlik, onları son derece kalabalık yatakhanelerde barınmağa zorlamaktadır. Nitekim dört kişilik yatak odalarda yatmak ayrıcalığı bir durum sayılmaktadır. Böylece üniversite gençleri kollektif yurtlarda barınma zorunluluğu sebebiyle kanaat liderlerinin telkinlerine daha geniş ölçüde maruz kalmaktadırlar. Nihayet millet menfaati, askerî başarılar konuları etrafında çok küçük yaştan itibaren anne babaları tarafından yapılan devamlı telkinler, eğitim müesseselerinin paralel çalışmaları ile birlikte Türk gençlerini zorunlu olarak toplumun siyasî meselelerine karşı çok yakın bir ilgi beslemesine doğru teşvik etmektedir.

## 2 — Türk gençliğinin değer yargıları:

Her seviyedeki okullar birer yetiştirici ve kişinin içtimaileşme yani toplumlaşma (socialization) oluşumunu destekleyen müesseselerdir. Bu sebeple Türk gençlerinin okul sıralarında edindikleri belli-başlı değer yargılarını sıralamak lüzumu belirmektedir. Bu amaçla burada 1959 yılında lise öğrencilerine Millî Eğitim Bakanlığı Test ve Araştırma bürosu yardımı ile uygulanmış bulunan millî çapta bir tarama (survey) nin verileri ile daha sınırlı ölçüde üniversite öğrencilerine ait bulgulara yer verilecektir (5).

(3) ABADAN, Nermin : «Leisure - Time Activity of Turkish University Students» Reprint of Transactions of the Fifth World Congress of Sociology, Washington 1962, Volume IV, S. 456.

(4) ABADAN, Nermin : «Verhaltenskonflikte des türkischen akademischen Nachwuchses *Soziale Welt*, Jhrg. 13, Nr. 3 - 4, S. 295.

(5) Adı geçen tarama (survey) Türkiye'de öğrenim yapan 1.847 lise öğrencisi üzerinde Boston'da Massachusetts Institute of Technology'de öğretim üyesi bulunan Frederick W. Frey, o tarihte Test ve Araştırma Bürosunun Uzmanlığını yapan George W. Angell ve yine bu büronun Türk Uzmanlarından Abdurrahman Ş. Sanay tarafından uygulanmıştır.



### a — Lise seviyesindeki değer yargıları:

Memleketi Atatürk'ün felsefesi çerçevesinde kendi iradelerile batılı düzene uygun olarak modernleştirme dileği, yoğun bir mutabakatın hâkim olduğu konulardan biridir. Lise öğrencilerin % 82 bu soruya «kuvvetle taraftarım» şeklinde işaretlemiştir, % 97 ise bu konuda sunulan iki müsbet şıktan birini seçmiştir. Öğrencilerin devlet işlerine katılma ve hükümetlerin tutumu hakkındaki tepkileri de ölçülmüştür. Öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (78 %) hükümet işlerinin «halkın katılması» yolu ile yürütülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Genel seçimlerin genç dimağlar üzerinde bırakmış olduğu derin izler kendini iyi bir vatandaşın belediye, il ve millî seviyedeki seçimlere verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. % 56 en az önemli sayılan il idare seçimlerine katılmayı zorunlu bulmuşlardır: % 71 belediye seçimlerine iştiraki şart görmüş ve % 88 i ise iyi bir vatandaşın muhakkak surette millî seçimlere katılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır (6).

En fazla takdir edilen kahramanlar arasında Mustafa Kemal üzerinde varılan anlaşma ezici bir çoğunluğa dayanmaktadır. Beş öğrenciden dördü en yakın aile fertleri yada dünyanın sayılı büyük adamları arasında bir tercih yapabilecekleri halde, en büyük kahraman olarak Atatürk'ü göstermişlerdir.

Bu gençlerin laiklik anlayışı da ilginçtir. Dinî değer ve prensiplerden çok modern düşüncelere atıf yapmağı tercih ediyorlar. Anne babaların çocuklarına en çok neyi öğretmesi gerektiği konusundaki açık uçlu soruya yalnız % 2 si dinî telkinler cevabını vermiştir. Buna benzer şekilde hayatta en fazla tatmin yaratan alan olarak dinî faaliyetleri zikredenlerin oranı % 7 aşmamaktadır. Beklenilmeyen bir felâketle karşı karşıya kaldıkları takdirde ne yapacakları sorusuna dahi ancak 1,5 % dinde teselli bulma cevabını vermişlerdir. Din ayrıca sosyal itibarı gösteren meslek skalasında da çok düşük bir oranla yer almaktadır. Birinci tercih olarak din adamı olmak isteyenlerin oranı 0.2 % dır. Gençlerin dinî ön plânda tutan tek davranışları yetişkin bir insanın hayatı tam anlamı ile kavriyabilmesi için manevî bir inanca muhtaç olup olmadığı sorusuna verilen cevaplar olmuştur.

(6) *Frederick W. FREY* : Education in Turkey, in *Political Modernization in Japan and Turkey*, Ed. by Robert E. Ward and Dankwart A. Rustow, Princeton University Press 1964, Sh. 224 - 225.



*Bu soruya üçte ikiden fazlası (% 64) «evet» şeklinde cevaplandırmıştır. Dörtte bire yakın genç (% 23) bu soruyu çekimser şeklinde karşılamışlar ve % 8'i «hayır» demiştir (7). Bu taramaya tâbi tutulan gençler, menşei itibarile şehirli olup, okullar ve cinsler arasındaki farklılaşmalar son derece düşüktü.*

Bu gençlerle ilgili olarak belirtilmesi gereken diğer bir husus, milliyetçilik konusunda açığa vurdukları kuvvetli bağlılıktır. Anket cetvelinde yer alan siyasî açıdan anlamlı onbeş konu ele alınınca, tercih edilen on tanesinin homojen bir mutabakat arzettiği göze çarpmaktadır. Bu konular arasında otoritenin önemi, harbin zorunluluğu gibi düşünceler de yer almaktadır.

#### **b — Üniversite seviyesinde değer yargıları:**

Daha sınırlı bir nüfusu kapsayan diğer bir takım araştırmalar İstanbul, Ankara ve İzmir'deki üniversite öğrencilerinin değer yargılarını tesbit etmeğe yararmıştır.

Milliyetçilik meselesini ele aldığımızda görülüyor ki «Bir baba olarak çocuklarınıza en fazla neyi öğretmek istersiniz?» sorusu % 20 oranında «millete faydalı olmak» şeklinde cevaplandırılmıştır. Bu soru sadece Mısır'da benzer şekilde yüzde on oranında cevap verilmiş ve başka hiç bir yerde yüzde üçü aşan bir oranla zikredilmemiştir (8).

Benzer şekilde «Şahsen hangi amaç uğruna zaman ve para bakımından en yüksek fedakârlığa girişmeye hazırlıksınız?» sorusuna yüzde 45 «millet uğruna» karşılığını vermiştir.

Nihayet hayatta gerçekleştirilebilecek en büyük başarının ne olduğu sorusuna da yüzde 46 tarafından «milletin saadet ve refahına hizmet eden bir yenilik» cevabı verilmiştir (9). Bu soruya Meksika'da yüzde 25, Mısır'da yüzde 20, Birleşik Amerika ve Fransa'da ise yüzde 6 oranına teyit edici cevaplar verilmiştir. Özellikle Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri millî meselelere, mahallî problemlere kıyasla öncelik tanımaktadırlar.

(7) Frederick W. FREY, op. cit. Sh. 226.

(8) Herbert H. HYMAN, Arif PAYASLIOĞLU, Frederick W. FREY : The Values of Turkish Youth, *The Public Opinion Quarterly*, Vol, XXII, 1958, No. 3. Sh. 282

(9) Herbert H. HYMAN, Arif PAYASLIOĞLU, Frederick W. FREY, adı geçen makale, Sh. 283



İkinci önemli bir grup soru tercih edilen siyasî sistem ve devletin rolünü ilgilendirmektedir. Ankara ve İstanbul üniversite gençliği arasında yapılan bir araştırmanın verilerine göre yarısından fazlası çok partili siyasî sistemi tercih etmektedir. Yalnız beşte biri (% 21.5) iki partili sistemi üstün saymaktadır. Tek pariyi tercih eden yada siyasî partilerin lâğvına taraftar olanlar eşit ölçüde yüzde 5 oranında temsil edilmişlerdir. Bu tahlilin açıkladığına göre üniversite öğrencilerinin önemli bir kısmı için ikiden fazla siyasî partinin varlığı — bu arada müfrit siyasî görüşlerin temsil edilebilme şansının tanınması — mahiyet icabı normal olarak istikrar ve demokratik kontrolü sağlayan iki partili bir siyasî sisteme üstün tutulmaktadır (10).

Bununla beraber siyasî hayatta kazanılan siyasî deneylerin birikmesi ölçüsünde siyasî gerçekçiliğin de arttığı göze çarpmaktadır. 1954 yılında uygulanan bir tarama (survey), o devrin yetişen idarecilerden % 48'inin çok partili bir sistemin yaratabileceği istikrarsızlıktan ötünü duydukları endişeyi açığa vurmuşlardır (11). Benzer şekilde Ankara ve İstanbul'da bulunan yüksek öğrenim mensupları da % 47 oranında «halk için hükümet» formülünü tercih ettikleri tesbit edilmiştir. Bu iki tercih lise öğrencilerinin eğilimleri ile açık bir aykırılık teşkil etmektedir, zira hayat tecrübesinden henüz yoksun bulunan sonuncu grup % 78 oranında «halk tarafından hükümet» formülünden yana bulunuyordu.

Türk gençlerinin devlet ve hükümet işlerine karşı açığa vurdukları yoğun ilgi milletlerarası meselelerde de ifadesini bulmaktadır. Üniversite öğrencileri «millî dâvalara» kıyasla «dünya ölçüsündeki meselelere» çok daha az yer ayırmaktadırlar. Bununla beraber Türkiye'nin müstakbel idarecilerinin üçte ikisi, Türkiye'nin çeşitli milletlerarası teşekküller çerçevesinde faal bir üye olarak katılması gerektiğine inanmaktadırlar. Burada da belli ölçüde siyasî bir gerçekçilik açığa vurulmaktadır. Ancak % 36 bir dünya hükümetinin kurulabileceğine inanmakta, % 48 i ise egemen millî hükümetlerin devam etmesi gerektiği düşüncesindedir (12).

(10) Bu veriler *SIHAG* (Siyasal Bilgiler Fakültesi İdarî İlimler Enstitüsü Halkoyu Araştırma Grubu) tarafından 1964 Ocak ayında uygulanmış ve henüz yayınlanmamış bir taramadan alınmıştır.

(11) A. T. J. *MATTHEWS*, Yetişen Türk idarecileri, SBF yayını 1955, Çev. N. Abadan, Sh. 48

(12) A. T. J. *MATTHEWS*, op. cit. Sh. 51



### 3 — Üniversite öğrenci teşekküllerinin bünyesi ve faaliyetleri:

Mustafa Kemal gençliği «inkilâpların sahibi ve bekçisi» olarak ilân ettiği günden bu yana, Türkiye'deki gençliğin özellikle üniversite öğrencilerinin tesiri fazlası ile artmıştır. Türkiye'nin 80.000 yüksek tahsil öğrencisini kucaklayan en büyük iki teşekkülden biri 1916 yılında kurulmuş bulunan Millî Türk Talebe Birliği, diğeri 1948 de kurulan Millî Türk Talebe Federasyon'udur.

Her iki teşekkül dernekler kanununa tâbidir. Şukadar ki bu teşekküller hayatlarını devam ettirmek ve hükûmet kanalı ile verilen malî ödeneklerden yararlanabilmek için bütün fakülte ve yüksek öğrenim öğrencilerine —özel bir kayıt kaydı aramaksızın— üyelik hakkını bahşetmektedirler. Ancak bu durum sebeble düzenli ve güvenilir bir üye listesi tanzim edilememekte, dolayısıyla bu teşekküllerin gerçek üye sayısı tahmin edilememektedir. Bununla beraber genellikle Millî Talebe Federasyonu faaliyetlerini daha çok fakülteler üzerine teksif ettiğini, Millî Talebe Birliğinin ise başlıca desteğini yüksek öğrenim müesseselerinden kazandığı ifade olunabilir. Bu talebe teşekküllerinin gerçek kuvvetinin ölçülebilmesi için genel öğrenci sayısına kıyasla seçimlere katılan üye sayısının oranı bilinmesi gerekir; bu hususda ise elde hiç bir bilgi yoktur.

Yukarda adı geçen her iki teşekkül sık sık basına demeçler vermekte, miting, yürüyüş, kampanya, boykot, v.s. gibi kollektif hareketler tertiplemektedirler. Bundan başka siyasî konuların bol bol tartışıldığı dergiler yayınlamakta, ayrıca başta başbakan olmak üzere sorumlu mevkiilerde bulunan politikacılarla müzakere etmektedirler. Bu öğrenci teşekküllerinin bir çok başkanları siyasî hayata atılmışlardır. Örneğin Tefik İleri (Demokrat Partinin Millî Eğitim Bakanı), Dr. İbrahim Öktem (C.H.P. Millî Eğitim Bakanı), Dr. Suphi Baykam (C.H.P. Grup Başkanı ve Genel Sekreter Yardımcısı).

Bu teşekküllere 1960 yılına kadar yapılan düzensiz ve örtülü malî desteğe karşılık, adı geçen her iki teşekkül ile diğeri bir çatı teşekküle yeni anayasa düzeninden bu yana millî bütçe yolu ile 500.000 TL. yıllık ödenek ayrılmaktadır. Bu ödenekler şu şekilde bölüşülmektedir: 200.000 TL. Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtına, 120.000 Millî Türkiye Talebe Birliğine, 180.000 TL. Millî Türkiye Talebe Federasyonuna.

Yukarda adı geçen Millî Türk Talebe Federasyonundan başka Türk Kadınlar Birliği, Türkiye İzci Birliği, Türkiye Tarım Derneği,



Türkiye Tekstil Sendikaları Federasyonu gibi dernekleri de kapsayan çatı teşkilâtının resmî adı «Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı»dır. Hernekadar bu çeşitli teşekküllerin birleştirilmesi için zaman zaman bazı teşebbüsleri yapılmışsa da bu çabalar bugüne kadar olumlu bir sonuç sağlamamıştır.

### a — Öğrenci teşekküllerinin faaliyetleri: Basın demeçleri

Adı geçen öğrenci teşekkülleri millî ve milletlerarası çaptaki siyasî dâvalar ve hükûmet kararları karşısında kendi görüşlerini halkoyuna duyurmağa büyük önem vermektedirler. Türkiye'de 1950-1964 yılları arasında gençlik teşekkülleri tarafından basına verilen demeçlerin muhteva tahlili (content analysis) metodu ile incelenmesi, gençlik arasında kuvvetli bir mutabakat yada şiddetli tartışmalara yol açan konuların tesbitine imkân vermektedir. Talebe teşekküllerinin ne gerçek üyesi, nede seçimlere katılanların oranı bilinmediği cihetle, bu teşekküllerin hangi ölçüde Türk üniversite öğrencilerinin kanaatlerini aksettindiklerini, başka bir deyimle temsilî bir vasıf taşıyıp taşımadıkları hususunda bilgi sahibi değiliz. Araştırmamızı sadece basına verilmiş, yazılı ve aleniyete kavuşturulmuş demeçlere hasretmiş bulunuyoruz.

**TABLO : 1**

**1950-1964 yıllarında Türk yüksek öğrenim teşekkülleri tarafından yayınlanmış olan basın demeçlerinin konulara göre sistematik tasnifi (13) :**

Konular :		Demeç sayısı	%	%
Öğrenci işleri	: Üniversite meseleleri	6	4	
	: Öğrenci teşekküllerinin birleştirilmesi	4	3	7
İdeolojik meseleler	: İrticai hareketlerin protestosu	16	11	
	: Komünizm	5	4	15
İç politika	: Millî birliğin korunması	6	4	
	: Demokrasi, cumhuriyetçilik anayasa	8	5	

(13) Bu tablolar 1963/64 ders yılında SBF üçüncü sınıf öğrencileriyle yapılan bir seminer çerçevesinde hazırlanmıştır. Tabloların düzenlenmesinde özel emekleri geçen öğrenciler: Şinasi AKSOY, Abdülkadir ATEŞ, Turgay ERGUN ve Çetin YÜCEL'dir.



Basın hürriyeti	5	4	
Yasama yürütme, kaza kuvveti	6	4	
Gençliğin siyasî faaliyetlerinin sınırlandırılması	5	4	
27 Mayıs 1960 devrimi	20	14	
Çeşitli ithamlara karşı protesto	7	5	
Çeşitli siyasî partilerin gençlik kolları arasında işbirliği	2	1	41
Milletlerarası meseleler : Kıbrıs anlaşmazlığı	24	17	17
Devrimlerin korunması: Atatürk ve reformları	24	17	17
Çeşitli :	5	4	3
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	143	100	100

Bildiriler kronolojik dizi içinde incelediğinde açıkça 27 Mayıs 1960 ihtilâlinin işlenen konular açısından gerçek bir dönüm noktasını teşkil ettiği göze çarpmaktadır. 27 Mayıs 1960 tarihinden önce yayınlanmış olan bütün bildirilerin hepsi daha çok tasvir edici bir mahiyet taşıyordu. Amaçları halkoyunu belli konularda aydınlatmaktı. Buna karşılık 27 Mayıs 1960 dan sonra yayınlanan bildiriler çok daha dinamik bir karakter taşımaktadır. Hepsinde süratli tedbirlerin alınması istenmektedir, ayrıca bir kısmında ikazlar, bir diğer kısmında tehditler yer almaktadır. Bu açık farklılığı herşeyden önce 27 Mayıs'tan önceki otoriter, baskıcı ve yarı diktatör rejiminin yarattığı fikrî ortama karşı, yeni anayasanın sağlamış olduğu teminatlar yardımı ile gelişen liberal atmosferde aramak gerekir.

#### **b — Miting, yürüyüş, kampanya v. s. gibi diğer siyasî faaliyetler:**

Son derece etkili bir sosyal grup sayılan üniversite öğrencileri resmî bir teşkilât çerçevesinde yer almakla beraber olağanüstü önemli hukuk dışı bir faktör olarak şekli yollardan çok kolektif, dışa yönelen hareketleri tercih etmektedirler.



TABLO : 2

Türk yüksek öğrenim teşekkülleri tarafından girişilen çeşitli kolektif hareketler:

Kollektif hareketin tarzı:		%	Toplam %
Mitingler	: Atatürk için	23	
	İrtica ve komünizmi takbih için	27	
	27 Mayıs 1960 devrimini kutlamak için	27	
	Kıbrıs için	23 — 100	26
Sessiz yürüyüş	: Dış politikayı ilgilendiren konularda (Cezayir, Irak, v.s.)	55	
	İç politika meselelerinde	45 — 160	10
Gösteriler	: Hürriyet lehinde	75	
	Radyo ve bir kısım basını protesto için	15	
	Adalet Partisine karşı	10 — 100	18
Protestolar	: 27 Mayıs 1960 lehine	73	
	6/7 Eylül şiddet hareketlerini takbih için	22 — 100	8
Boykot	: 147'lerin tasfiyesi sebeble		14
Kampanyalar	: Yeni anayasa ve referandum		14
Telgraflar	: Kıbrıs lehine,		10
	Keyfi hükümet kararlarını takbih için		100

Bu tablonun da gösterdiği üzere yazılı bildiriler dışında Türk halk oyunun ilgisini uyandırmak için en fazla başvurulan çare, miting tertipleme idi. Mitinglerin tercihinde rol oynayan başlıca sebep, hiç şüphesiz bu yoldan yüksek sayıda yığınların celbedilebilme imkânıdır. Mitingler dışında öğrenciler, geniş ölçüde yüksek gerginlik ve duygulara hitap eden parolaların etkisile titizlikle önceden hazırlanmış sokak hareketler yerine, ani gösteriler yapmak suretile tepkilerde bulunmuşlardır.

Gençliğin siyaset alanına katılma şekli daha çok üniversitelilerle yüksek öğrenim müesseselerinde kayıtlı öğrenciler yardımı ile olmaktadır. 1946 da ilk defa kurulan sendikalar ilk başta yavaş bir gelişim kaydetmiştir, grev ve lokavt hakları ise ancak bir yıldan be-



ri meşruu hale gelmiştir, dolayısıyla işçilerin teşkilâtli müesseseleri bugün de fazla nüfuzlu sayılamaz. Böylece şekli ve gayri şekli yoldan teşkilâtlanmış bulunan akademik gençlik, bugün de en faal ve dinamik bir sosyal unsurdur. Bu durum aynı zamanda gençliğin teşkilâtli organlarının yardımı ile kanaatlerini açıklamak, iç ve dış politika ile ilgili düşünce ve kararlarını belirtme ihtiyacında olduğunu izah etmektedir.

#### 4 — Gençliğin ilgilenmekte olduğu bellibaşlı siyasî konular :

##### I — İdeolojik meseleler : Gericilik

Türk üniversite öğrencileri, yıllar boyunca çeşitli irticaî hareketlere başarı ile karşı koymuşlardır. Burada gerici hareketler şu anlamda kullanılmıştır: Atatürk'ün devrimleri ile bağdaşmayan, her çeşit hareket, başka bir deyimle geçmişe geri getirme hususunda duyulan bir özlem, batılşma ve laikleşmeğe karşı muhalefet. Dikkatli bir inceleme bu tip irticaî hareketlerin özellikle 1946 dan sonra çok partili sisteme geçtikten sonra duyulur şekilde arttığını göstermektedir. Türk öğrenciler ise bu cüretli teşebbüslere karşı baştan itibaren direnmişlerdir. Nitekim İstanbul'daki üniversite öğrencileri 1946 da Mareşal Çakmak'ın cenaze töreni münasebetiyle gösteriye kalkışan gericileri telin ettiler, Atatürk'ün heykellerine saldıran ticarî tarikatın genişleyen faaliyetlerini şiddetle durdurmağa çalışmışlardır. 1924 anayasasının metnini tekrar Osmanlıca terimleri halinde yayınlanması ve Eczanın Arapça okunması da aynı teşekküller tarafından protesto edildi. Bir kısım üyelerin tanınmış basın üyesi Ahmet Emin Yalman'ın hayatına karşı işlenen bir suikaste karışan sözde milliyetçi bir derneğin Millî Eğitim Bakanı tarafından desteklenmesi ilk defa Türk talebe teşekkülleri tarafından teşhir olundu. Bu teşhirin sonucunda Türk Milliyetçiler Derneği 22 Aralık 1953 tarihinde kapatılmış ve Bakan Tefik İleri çok geçmeden çekilme zorunda kalmıştır.

1958-1960 yılları boyunca devrin hükûmetinin Halifelik ve saltanatı ihyaya çalışan Nurcu mezhebinin önderi Saidi Nursi'ye karşı gösterilen hoşgörülük gençlik teşekkülleri tarafından beş defa protesto edilmiştir.

Buna benzer şekilde Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırhoğlu'nun Kuran'ın Türkçeye çevrilemeyeceği yolundaki beyanı yine gençlik teşekkülleri tarafından şiddetle tenkit edilmiştir.



**Komünizm:**

Komünizmi ilgilendiren beyanlar özellikle 1950-53 yıllarını kapsayan bir devreye inhisar etmektedir. Altı bildiriden beş tanesi 1950 yılında yayınlanmış ve özellikle genel afdan yararlanarak siyasi mahkûmlarla ilgili bulunuyordu. En hararetli tartışma daha sonraları Sovyet Rusya'ya kaçan ve orada ölen tanınmış şair Nâzım Hikmet'in şahsiyeti etrafında kopmuştur. Bütün bildirilerde komünizm Türkiye'nin en büyük ve tek düşmanı olarak gösterilmekte, Türk gençliğin hürriyeti sistematik bir şekilde yok edilmesine imkân veren bir ideolojiyi aslâ kabullenmeyecekleri belirtilmektedir.

Komünizm meselesi sadece Türkiye içinde faaliyet gösteren gençlik teşekküllerini ilgilendirmekle kalmamış, yurt dışındaki öğrencilerimiz üzerinde de etkili olmuştur. Paris'teki Türk öğrencileri MTTB telgraf çekerek, Türkiye'deki komünist faaliyetlerinde bulunanların vatansız olarak ilân edilmelerini talep etmişlerdir.

**II — Millî meseleler:****a — Vatanın birliği ve bütünlüğü, milliyetçilik:**

Gençliğin bu meseleler hakkındaki hassasiyeti kolayca anlaşılabilir. Osmanlı İmparatorluğun çöküşü ve yorucu bir bağımsızlık savaşından sonra ılımlı bir milliyetçilik halkın nefsine karşı yeneden güven kazanmasının tek çaresi olmuştur. Bununla beraber Türk Milliyetçiliği, 1931 yılından sonra bir anayasa prensibi haline gelmesine rağmen hiç bir zaman saldırgan bir karaktere bürünmemiştir. Bu açıdan bakılınca milliyetçilik gençlik tarafından aşırı ve gerçekçi olmayan talepleri desteklemek amacı ile ileri sürülmemiştir, onlar sadece Atatürk'ün düşüncelerine uygun bir milliyetçilik anlayışının devam ettirilmesini istemişlerdir.

**b — Demokrasi, Cumhuriyet ve anayasa:**

Bu konular karşısında gençlik teşekküllerinin tepkisi, — cumhuriyetçi rejimin savunulması gereği hariç — 1960 dan önceki yıllara bakarak son dört yıllarda çok farklı olmuştur. Bu farklı davranışın başlıca nedenini siyasî iklimde aramak gerekir. Âmme hürriyetlerin teminata kavuşturulmasından sonra gençliğin vaziyet alışları çok daha belirli bir karaktere bürünmüşlerdir. Bunun en açık örneğini İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyetinin şu bildirisinde bulabiliriz: «Yarım asırdanberi kurulması istenen rejimin



son senelerdeki politika bezirgânları tarafından ne hale getirildiğini ibretle müşahede ettik. Devam eden rejim buhranını önlemek sosyal adaletin sınırları içersinde muasır medeniyet seviyesine çıkmak için yapılan ak ihtilâlin kin, nefret ve istismar duyguları içinde politikacılar tarafından nasıl yendiğini esefle gördük.

Şunu kamu oyuna bildiririz ki, memleketin yüksek menfaatleri söz konusudur. Ödevimizi biliyoruz, gerekirse ne polisi ne adliyeyi nede parlamentoyu dinleriz.» (9 Ekim, 1962, Ulus).

### c — Basın hürriyeti:

Demokratik hürriyetin koruyucu müessesesi sayılan dördüncü kuvvet, çeşitli vesilelerle üniversite öğrencileri tarafından övülmüştür. Bu konu ile ilgili bildirilerin çoğu kronolojik açıdan 27 Mayıs ihtilâlinde sonra yayınlanmıştır. Bildirilerin hepsinde 1960 devrim hareketini kötülemek için basın hürriyetinden faydalanan bir kısım gazetelerin tutumu yenilmiştir. 27 Mayıstan sonra yapılan bir çok miting ve nümayişlerde eski devri arzulayan grupların fikirlerine tercüman olan bu basın grubu için «gerici» terimi kullanıldığı halde, bildirilerde bu terim yerine «bir kısım basın» ifadesi kullanılmıştır. Bu bildirilerden bir örnek gençliğin bu konudaki kanaatlerini açıkça belirtmektedir: «Türk yüksek öğrenim gençliği Türk adaletin mahkûm ettiği kişilerin ve zihniyetin hortlamasına fırsat vermeyecektir. Ne Atatürk ilkelerine kem gözle bakılmasına, ne de 27 Mayısın mahkûm ettiği zihniyetin meydanlarda kol gezmesine gazete manşetlerine çıkmasına artık tahammülümüz kalmamıştır. T.C. Hükûmetini, anayasa ve kanunlar müvacehesinde vazifeye davet ederiz.» (TMTF, 19 Eylül 1962, Ulus).

### d — Yasama, yürütme ve yargı eylemleri ile ilgili bildiriler:

Üniversite öğrencilerinin bu konular karşısındaki tepkileri iki ayrı açıdan incelenmelidir.

27 Mayıs devriminden önceki devirde hükûmetin sadece üniversite muhtariyetini açıkça zedeliyen idarî ve icraî kararları protesto edilmiştir. Örneğin öğrencilere «nabza göre şerbet vermeyiniz» öğütünde bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlunun vekâlet emrine alınmasına (3 Aralık 1956) ve yine Siyasal Bilgiler Fakültesini okul haline getirip Konya'ya nakli teşebbüslerine karşı gösterilen tepki. (8 Şubat 1960).



Buna karşılık 27 Mayıs hareketinden sonra Millî Birlik Komitesi tarafından gerekçe gösterilmeksizin azl edilen 147 üniversite profesörünü ilgilendiren karara karşı öğrencilerin tepkisi çok daha sert olmuştur. 27 Mayıs ihtilâlinin gerçekleştirilmesinde belki de ikinci en önemli kuvvet olarak rol alan yüksek tahsil gençliği özellikle parlamentonun da faaliyetde bulunmadığı bu geçiş devrinde hukuk devleti ilkelerine sadakat gösterilmesini şiddetle talep hakkını kendinde görmüştür.

#### e — Öğrencilerin siyasetle ilgilenmelerinin yasak edilmesi:

Teşkilâtlı gençliğin talebe teşekkülleri ve fertler olarak siyasetle ilgilenmelerinin doğru olup olmadığı hususu zaman zaman bir tartışma konusu olmuştur.

Muhalefet partisinin lideri (İsmet İnönü) veya genel sekreteri (Kasım Gülek) alkışlanması dahi geniş ölçüde hükümet çevrelerini tedirgin etmesi üzerine, çeşitli öğrenci teşekkülleri faaliyetlerinin «her türlü siyasî mülâhazaların üstünde» yer aldığını belirtme zorunluluğunu duymuşlardır. (14 Nisan 1954, TMTF; 22 Ekim 1954, MTTB)

Bununla beraber Demokrat Partinin mevcut hürriyetleri daraltmak hususunda giriştikleri sürekli çabalar karşısında öğrenci teşekkülleri konuyu aydınlığa kavuşturmada fayda görmüşlerdir. 1954 den sonra artan baskı karşısında çeşitli öğrenci teşekkülleri, bir derneğin siyasetle iştigal edeceğini açıkça bildirmedikçe ona siyasî faaliyetlerde bulunma izni vermeyen Cemiyetler Kanununa sadık kaldıklarını bildirmiş, öte yandan ise fert olarak siyasî hayatla ilgilenmenin kendilerine verilen bir hak olduğunu ve hakkı kullanmada bir sakınca görmediklerini, aksine fayda umduklarını belirtmişlerdir (25 Eylül 1954, Cumhuriyet). Türk üniversite öğrencilerinin genel eğiliminde bu konuda bir değişiklik olduğuna dair hiç bir delil yoktur, aksine çeşitli öğrenim müesseselerinde yer alan öğrenciler gitgide daha nüfuzlu birer kanaat lideri durumuna yükselmektedir.

#### f — 27 Mayıs 1960 ihtilâli:

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiyenin şehir nüfusunun dikkatini hükümetin idarî teşkilât, basın, üniversite ve aydınlar üzerinde icra etmekte olduğu baskıcı hareketler üzerine en fazla çeken kuvvetlerden biri üniversite gençliği olmuştur. Anayasaya aykırı tedbirlerin alınması ve askerî tedbirlere karşı açık direniş hareket-



lerinde yine üniversite gençliğinden gelmiştir. Böylece denilebilir ki gerek sıkı yönetimin ilânı, gerekse ihtilâl hareketinin başarılmasından «tetifi çekme durumu» mutasavver bir dikta rejimine karşı bütün gücü ile karşı koymağa azimli üniversite gençliğinden gelmiştir.

İhtilâl hareketlerinin mayalanmasında yüksek öğrenim gençliğinin yüksek katılma oranı bu konuya bildiriler alanında ayrılmış bulunan geniş yerden de anlaşılmaktadır. (%14). Gerçekten teşkilâtlı Türk gençliği bu konu ile ilgili olarak üç yılda 20den fazla bildiri yayınlamıştır. Bu bildirileri dört grup altında toplamak mümkündür:

- 1) 28-29 Nisan 1960 olaylarını anmak amacı ile yayınlanan bildiriler. (İstanbul ve Ankara'da bulunan üniversite öğrencilerinin nümayiş yapmaları, polisin ateş açması, bir öğrencinin şehir düşmesi, yüksek sayıda öğrencinin tevkif edilmesi).
- 2) 27 Mayıs 1960 yıldönümünün kutlanması.
- 3) 27 Mayıs devrimine karşı yöneltilen çeşitli hareketlerin şiddetli protestoları (Ankara'da A.P. karşı sokak gösterileri, eski Cumhurbaşkanı C. Bayar'a yapılan teşkilâtli ziyaretlerin takbihi).
- 4) Siyasî suçluların affı ile ilgili bildiriler.

Türk üniversite gençliğinin özellikle kapsayıcı geniş bir siyasî affa karşı göstermiş olduğu şiddetli direniş açıkça gençlerin salt siyasî meselelere karşı açığa vurdukları ilginin yoğunluğunu ve gençliğin bu alandaki müdahale hakkını olanca kudretile kullanma niyetini göstermektedir. «Çiğnendiği zaman şehit vermek pahasına müdafaasını yaptığımız anayasa saygımız büyüktür. Fakat bu anayasanın kastlı olarak istismar edilmesine ve onu getiren 27 Mayıs'a dil uzatılmasına artık sadece seyirci kalınmayacağına bilinmesi gerekir. (5 Ekim 1962).

#### **g — Gençliğe yöneltilen ithamları protesto:**

Türkiye üniversite gençlerine karşı zaman zaman çeşitli ithamlar yöneltilmiştir. Bunlar arasında en ilginç olan Türk gençlik teşekküllerinden MTTB nin hükümet kanalından maddî menfaatler sağlamış olmasıdır. Bu nevi ithamlara öğrencilerin yoğun siyasî faaliyetlerinin kaçınılmaz bir sonucu gözü ile bakmak gerekir. Ger-



çek halde bu ithamların hiç biri ispatlanamamış, hepsine gençlik teşekkülleri tarafından cevap verilmiştir.

#### **h — Parti gençlik kolları arasında işbirliği:**

Türk üniversite gençlerinin demokratik düzeni korumak ve devam ettirmek hususunda açığa vurdukları sürekli ilgi bir ara çeşitli siyasî partilerin gençlik kollarının yöneticilerini bir işbirliği yapma istikametine doğru götürmüştür, ancak gençler bu niyetlerini dernekler kanunu engelleyici hükümleri sebebiyle gerçekleştirememişlerdir.

#### **III — Dış politika:**

Batılı liberal ve sosyal adalet amaçlarını güden, ilerici ve Atatürkçü millî bir politikaya karşı büyük bir hassasiyet açığa vuran Türk üniversite gençliği benzer bir hassasiyeti dış politika konuları, özellikle Kıbrıs alanında göstermiştir. Bu konu ile ilgili olarak herşeyden önce şurası belirtilmelidir ki bağımsız Kıbrıs doğuşunun ilk safhasında memlekette bu dâva ile en yakından ilgilenen tek teşkilâtli müessese Türk yüksek öğrenim gençliği olmuştur.

Teşkilâtli gençliğin Kıbrıs meselesi ile geniş bir şekilde ilgilenmeğe başlaması 1948 yılı sonlarına rastlamaktadır. 1948 de Kıbrıs'a yerleşmeğe başlayan komünist çeteleri protesto için Ankara'da mânalı bir miting tertiplenmişti. O sırada gençlik arasında başgösteren duygululuk 1950'ye kadar devam etmiştir. Nitekim 18 Ocak 1950'de Ankara Yüksek Tahsil Gençliğinin yayınladığı çağrı «Kızıl zehirini Kıbrıs adasına akıtmağa çalışan komünistler nihayet Ortodoks kilisesini de saflarına geçirmeğe başladılar... Biz Türk gençliği olarak Kıbrıs'a komünistlerin yerleşmesine aslâ müsaade etmiyeceğiz... (18/1/1950, Ulus) uyarmasını taşıyordu. Bu sırada sorumlu hükûmet Kıbrıs'ın İngiliz egemenliği ve idaresi altında bulunması sebebiyle endişeye mahal olmadığı tezini savunmakta idi. Buna karşılık yüksek tahsil gençliğinin meseleye eğilinmesi için teşebbüse geçtikleri ve kabineyi uyarma çabası içinde bulunduğu görülmektedir.

1951'de patlak veren Kore harbi geçici olarak dikkati başka tarafa çektikten sonra 1952'de yine gençlikle hükûmetin Kıbrıs'la ilgili olarak farklı görüşlere yöneldikleri görülmektedir. 1952'de Türk Yunan münasebetlerinde bir yakınlaşma sağlanmak istendiği için hükûmet Kıbrıs konusunda tam bir sessizlik ve hareketsizliğe bü-



rünmüştü. Buna karşılık Yunanistan'ın dostluk bağlarına aynı derecede hasasiyet göstermediği, bu sırada milletin kendi kaderi hakkında karar verme hakkından (Self-determination) bahsedilmeğe başlandığı görülmektedir. Yüksek tahsil gençliği bu tarihte Kıbrıs hakkındaki fikirlerini şu bildiri ile açıkça belirtmiştir: «Bütün dünyaya ilân ediyoruz ki, bugün müttefikimiz olan İngiltere'nin işgalinde bulunan Kıbrıs adası bir Türk toprağıdır. Yunanlı dostlarımızın şu hakikatleri gözönünde bulundurmaları icabeder:

- a) Kıbrıs coğrafya itibariyle Küçük Asya'ya bağlıdır.
- b) Kıbrıs fetih hakkı itibariyle Türk'tür. 1571 de Türk kanı ile sulanarak 307 yıl Türk hükümranlığı altında kalmıştır.
- c) İktisaden de Anadolu'ya bağlıdır.
- d) Askerî ve stratejik bakımdan Türkiye için büyük bir önemi haizdir.
- e) Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını isteyenlerin ileri sürebildikleri esasa dayanmayan noktalardan biri de adada nüfus çoğunluğunun Yunanistan'ı istediği iddiasıdır. Küçük Asya'ya bağlı olan Kıbrıs'ta Rumlar, Orta Doğudaki Türk İslâm âlemi içersinde küçük bir azınlıktan ibarettirler.

Türk gençliği Türk - Yunan dostluğunun ehemmiyetini müdriktir. Bugünkü dünya şartları içinde bu dostluğun zarurî olduğuna kanidir. Ancak dostluk icaplarına riayetin ilk taraflı olduğunu unutmamak iktiza eder.» (TGMT bildirisi, 17/7/1952 Cumhuriyet).

1953 te gençliğin devam eden ilgisi ile paralel olarak hükûmetin de artan ciddiyetle problemi ele aldığı görülmektedir. Bu yıl Kıbrıs meselesi gençlik tarafından «Milli dava» olarak kabul ve ilân edilmiş bulunmaktadır. 1954 yılı Kıbrıs meselesi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Türk-Yunan dostluğu son derece ileri bir merhaleye yükseldiği bir sırada, Yunanistan Kıbrıs meselesi için Birleşmiş Milletlere başvurmuş bulunmaktadır. Gençliğin bu sırada yayınladığı bildirilerde yine statükonun devamı arzulamakta, fakat Yunanlıların aday ilhak teşebbüsleri ve muhtariyet hususları şiddetli bir tepki ile karşılanmaktadır. (TGMT, 31/7/1954, Cumhuriyet). Birleşmiş Milletler, meselesinin İngiltere'nin teklifi ile şimdilik ele alınmasına lüzum olmadığı şeklinde bir karar alınca, hükûmet büyük bir iyimserlikle meseleye kapanmış gözü ile bakmağa başlamış ve bunu açıkça ifade etmiştir. Nitekim devrin Başbakanı 18 Aralık 1954 tarihindeki demecinde «Bu mesele tamamıyla kapan-



dığı için artık müteffikimiz Yunanistan ile aramızdaki dostluğu, hattâ gölgelenmesine bile mücadele etmeme zamanı gelmiş bulunuyor» sözlerini ifade etmiştir. Buna karşılık gençlik bu kadar iyimserliğe katılmamış ve zaman onun haklı olduğunu göstermiştir.

1955 de gençliğin Kıbrıs konusundaki görüşünde bir değişiklik olduğunu tesbit etmek mümkündür. O tarihe kadar hep statükonun muhafazası üzerinde durulurken, bu tarihten sonra şayet Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yapılmak gerekiyor sa, o zaman Kıbrıs kesin olarak Türkiye'ye ilhak edilmelidir denilmektedir. Bu arada diplomatik yollardan yapılan temaslar sonucunda Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın katılması ile bir konferans toplanmış, fakat bir başarı elde edilemeden dağılmıştı. O sırada İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından yayınlanan, fakat hükûmetçe toplattırılan bir bildiri gençlik tatmin edici bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, Türkiye'de yerleşmiş ve meslekî faaliyette bulunan Rum vatandaşlarının sınır dışı edilmelerini teklif etmişti. (29.8.1953, Ulus). Aynı yıl Yüksek Tahsil Gençliğinin içten bir üzüntü ile karşılamış olduğu 6/7 Eylül olayları da cereyan etmişti.

1956 da hükûmet Kıbrıs meselesinde üçüncü sayfaya geçmiştir. Hükûmet 1956 yılının başına kadar Kıbrıs'ta statükonun muhafazasını savunmuştu. Ondan sonra aynı yıl içinde şartlı bir muhtariyet çözümü desteklemiş, daha sonra da birdenbire taksim tezi ile ortaya çıkmıştır. Gençlik bu yıl içinde hiç bir bildiri yayınlamamış bulunmaktadır. Bunun başlıca sebebi hükûmet politikasında çok seri değişikliklerin vuku bulmasında aranmalıdır. Dolayısıyla 1956 da gençlik bir süre tereddüd içinde kalmıştır. Fakat 1957 yılında bu tereddüd ortadan kalkmış ve bu defa gençliğin görüş olarak hükûmetin yanında yer aldığı ve resmi dış politikamızı destekledikleri görülmektedir' Yalnız gençlik, Türkiye'nin taksimi kabul etmesini, büyük bir fedakârlık olarak vasıflandırmaktadır. Nitekim TMTF 31 Aralık 1958 tarihinde yapılan miting sebebiyle şunları yayınlamıştır: «Yüksek tahsil gençliği olarak son günlerde Kıbrıs ile ilgili dolayan ve Kıbrıs'ın taksiminden vazgeçildiğini ifade eden bazı şayieleri, muhtelif yabancı ajansların vermiş oldukları haber ve tefsirleri çok büyük bir üzüntü ile takip etmekteyiz. Bu günlerde bu mevzuda endişe ve tereddüd ifade eden pek çok beyanat verilmesine rağmen ilgililerin hâlâ bir açıklamada bulunmamış olmaları bizleri bu endişe ve tereddüdllerimizde daha fazla düşündürmektedir. Taksimi dahi zor benimsemiş, ancak dünya sulhü namına kabule yanaşmış ve bu uğurda and içmiş bir gençliğin temsilcileri olarak taksimin ötesinde bir fedakârlığa tahammülümüz bulunmadığını, bu



konuda sonuna kadar mücadele edeceğimizi muhterem milletimize bir defa daha arz eder, en yakın bir zamanda sarıh bir açıklamada bulunulmasını bekleriz.» (31.12.1958, TMTF)

Böylece 1958 de hükûmetle gençlik taksim tezini birlikte ve olanca şiddetle savunmuşlardır. Ancak ortak mücadeleye rağmen 1959 yılında da hükûmet gençlik tarafından açıklanması istenilen hususlarda hiç bir bilgi vermemiştir. Nihayet üç devlet Londra ve Zürih antlaşmaları ile bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasını ön gören bir hal yoluna gidince, bu çözüm şekli gençlik arasında bir bomba tesiri yapmıştır. Çünkü bu sonuç gençlik tarafından hiç bir şekilde tahmin edilmemişti. Bu sonucun yüksek tahsil gençliği üzerinde büyük bir hayâl kırıklığı, hattâ küskünlük yarattığını söylemek mümkündür. Zira bundan sonraki tutumlarında biraz da bu burkulmanın izleri görülmektedir. Gençlik daha o tarihlerde Zürih ve Londra andlaşmalarının bugünkü olayların ispatladığı üzere yeter bir teminat teşkil etmiyeceğini önsezisi ile kavramış bulunmaktadır.

Dolayısıyla 1959, 1960, 1961 yıllarında teşkilâtli gençliğin Kıbrıs konusunda anlamlı bir sessizliğe büründüğü görülmektedir. 1962 de gençlik yeniden protesto hareketlerine girişmekte ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin can, mal, ves. meselelerine karşı yakın bir ilgi göstermektedir. Örneğin Kıbrıs'ta iki camiye bomba atılması üzerine TMTF şu bildiriye yayınlamıştır: «Olay son derece üzücü, bayağı ve barbarcadır. Dinler ve onların ifadeleri olan mâbetler, her türlü mücadeleden âzadedir. Biz Türk gençliği olarak dinlerin ve mâbetlerin muhterem olduğu inancına sonuna kadar sadık kalacağız.» (27.3.1962, Cumhuriyet)

1963 Türk gençliği nihayet yeniden kesif bir faaliyete geçmenin zaruretini kanaat getirmiştir. Kıbrıs'ta tethiş hareketlerinin artması karşısında yayınladıkları protesto beyannamelerinde gençlik Londra ve Zürih andlaşmalarının getirdiği Anayasayı benimsedikleri ve bu Anayasanın harfi harfine uygulanması lâzım geldiği hususunda ısrar ettikleri dikkati çekmektedir. Bu arada dış politika da müzakere yollarına işaret edecek kadar uyanık bir tutum açığa vurulmaktadır. Örneğin Kıbrıs'ta üç Türk'ün öldürülmesi üzerine TMGT tarafından yayınlanan bildiride : «Dünya milletlerine duyurmak isteriz ki, Kıbrıs meselesinde oynanmak istenen oyunu çok iyi takip ediyoruz, çünkü bu olaylar bizim millî bünyemizle ilgilidir. Bugünkü 1960 Kıbrıs Anayasası Londra ve Zürih andlaşmalarına dayandığı için bu konuda söz söylemek Makarios'a değil, Türk İn-



giliz, Yunan hükûmetlerine düşer. İlgili devletlerden 1960 Anayasasının tatbikini istiyoruz. Yoksa meydana gelecek üzücü olaylardan mesul değiliz. » (TMGT, 23.12.1963, Ulus)

#### IV— Atatürk ve devrimler

Gençliğin Atatürk ve devrimleri ile ilgili bildirilere ayrılan yer hayli geniştir. (17 %) Bunun sebebi basittir: Türk gençliği Atatürk'ü sadece işgal ordularını yenilgiye uğratan müzaffer bir general olarak değerlendirmiyor, onu batılâşma ve modernleşmenin bir sembolü saymakta, Cumhuriyetin kurucusuna karşı sonsuz bir sevgi beslemektedir.

Atatürk'le ilgili bildiriler birkaç gruba ayrılabilir:

a — Atatürk'ün ölüm yıldönümü ve diğer millî bayram günleri münasebetiyle yayınlanan bildiriler.

b — Yurdun çeşitli yerlerinde Atatürk'ün resim, büst ve heykellerine yapılan saldırıların protestoları. Nitekim 1951 yılının ilk altı ayı boyunca Ticani tarikatı başı Kemal Pilavoğlunun müritleri sistematik bir heykel tahripçiliği kampanyasına girişmişlerdi. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Atatürk'ün manevî şahsiyetini koruma amacını güden özel bir kanun çıkarmasında gençlik teşekküllerinin devamlı uyarma ve taleplerinin rolü büyük olmuştur.

c — Atatürk'ün yakın dostları tarafından ileri sürülen mesnetsiz iftira ve ithamları da gençlik teşekküllerinin protestolarına hedef olmuşlardır. (Örneğin Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Atatürk'ü diktatörlükle suçlaması gibi).

d — Atatürk'ün kişiliği ve devrimlerine karşı girişilen saldırıların bildiriler yolu ile takbih edilmesi yanı sıra gençlik çeşitli yerlere Atatürk büstleri dikmek ve Atatürk günleri düzenleme şeklinde sistematik çabalara da girişmişlerdir.

#### Sonuç :

1 — Batılı üniversite gençliğin vaziyet alışları ile siyasî ilgileriyle daha az gelişmiş Avrupa, Asya ve Lâtin Amerika ülkelerinin gençliği arasında açık ve göze çarpan üniteler halinde bölünmeye sebep olmakla kalmıyor, fakat aynı zamanda siyasî ilgi derecesinin yoğunluğunu da tâyin etmektedir. Birinci gruba mensup olan gençlik ılımlı, hattâ bir bakıma «pasif» bir davranış göstermekte, buna



karşılık geçiş halinde bulunan ülkelerin teşkilâtlı ve teşkilâtsiz gençliği ekonomik kalkınmaya büyük önem vermekte ve beslemekte olduğu aşırı siyasî ilgisi sebebiyle güdülen siyaset üzerinde dahi tes'it etmek dâvasındadır.

2 — Ekonomik gelişme derecesine paralel olarak çok sayıda kudretli sosyal grupların yokluğu da gençliğin nüfuz derecesini artıran bir faktör sayılabilir. Öğrenim seviyesi — okuma yazma bilmeyenlerin yüksek oranı — otomatik bir şekilde üniversite öğrencilerine özel bir itibar «hâlesi» kazandırmakta ve onların idare edenlerin teşkil ettiği «siyasî seçkinler» çevrelerine girme şanslarını yükseltmektedir.

3 — Türkiye'de üniversite gençliği, kısmen de Atatürk'ün yeni Cumhuriyetin ana devrimlerinin evrimi ile ilgili düşünceleri sebebiyle, kendilerini samimî olarak çöken Osmanlı İmparatorluğu yerine konulan lâik, batıya yönelmiş devletin bekçileri saymaktadırlar. Türkiye'de sosyal dinamizmi geliştiren ortak faktör, ılımlı bir milliyetçilik, millî hedeflerin gerçekleştirilmesine verilen büyük önem, batılı fikir ve müesseselerin benimsenmesi, demokratik prensiplere sadakat gibi değer yargılarını eşit ölçüde kabullenen silâhli kuvvetler, «intelligentsia» yani aydınlar ve üniversite gençliğidir.

4 — Türk üniversite gençliğinin diğer bir anlamlı özelliği sosyal ilimler öğrencilerinin işgal ettikleri geniş yerdir. Bir yandan yüksek öğrenimin sağlamış olduğu sosyal itibara kavuşmak için girilen şiddetli baskı, öte yandan henüz tam anlamı ile endüstrileşmemiş ülkelerin teknik ve müsbet ilimler öğretimi yapmak için personel ve maddî şartlar hususunda çektikleri sıkıntı, olağanüstü yüksek sayıda gençlerin hukuk, siyasî bilimler, iktisat, âmme idaresi ve işletmecilik gibi yoğun bir siyasî ilgi uyandıрмаğa elverişli konuları seçmesini teşvik etmektedir .

5 — Yarattığı olmayan yönde sarfedilen boş zaman faaliyetleri, kız, erkek gençliğinin mutlak bir ayırım içinde yetiştirilmesi şeklindeki İslâm geleneklerin kuvvetli etkisi, yarım günlük çalışma imkânlarının yokluğu, geniş halk tabakalarının içinde buldukları sosyal ve ekonomik bunalımlarını yansıtan arzusu gibi sosyal hayatın bazı karakteristiği ile gençlikte normal olarak bulunan belli ölçüde bir ülkücülük, keza kamu hayatına faal bir katılmayı teşvik etmektedir.

6 — Birçok Avrupa ülkelerinden farklı olarak Türkiye'de siyasete katılma daha çok üniversite gençliğinin tekeli sayılmaktadır,



Yine birçok Demirperde gerisi ülkelerle Lâtin Amerika'dan farklı olarak Türk üniversite gençliğinin faaliyetleri daha çok tarafsız, belli bir siyasî ideolojiyi bağlanmamış, spontane bir karakter taşımaktadır.

Siyasî partiler bu gençliğin üzerinde tesir icra etmeğe çalışmakla beraber fazla başarı sağladıkları iddia edilemez.

Kore harbine katılma, Kıbrıs anlaşmazlığı, sömürgeciliğe karşı direniş (Cezayir ve Keşmir) gibi dış politikayı ilgilendiren özel meseleler konusunda Türk gençliği çok defa sorumlu hükûmet çevrelerine taze teşebbüs kuvvetini aşılamağı başarmıştır.

Parlâmentonun feshedilmiş bulunduğu Millî Birlik Komitesi Hükûmeti devresinde ise üniversitelerle teşkilâtli öğrenci kurumları ile basın, güdülen siyaset ve kamu işlerin yürütülmesi konusunda yaptıkları yorum ve tenkitler yardımı ile meydana gelmiş olan boşluğu dolduran ve böylece siyasî dengeyi kuran sayılı müesseseler olmuşlardır.